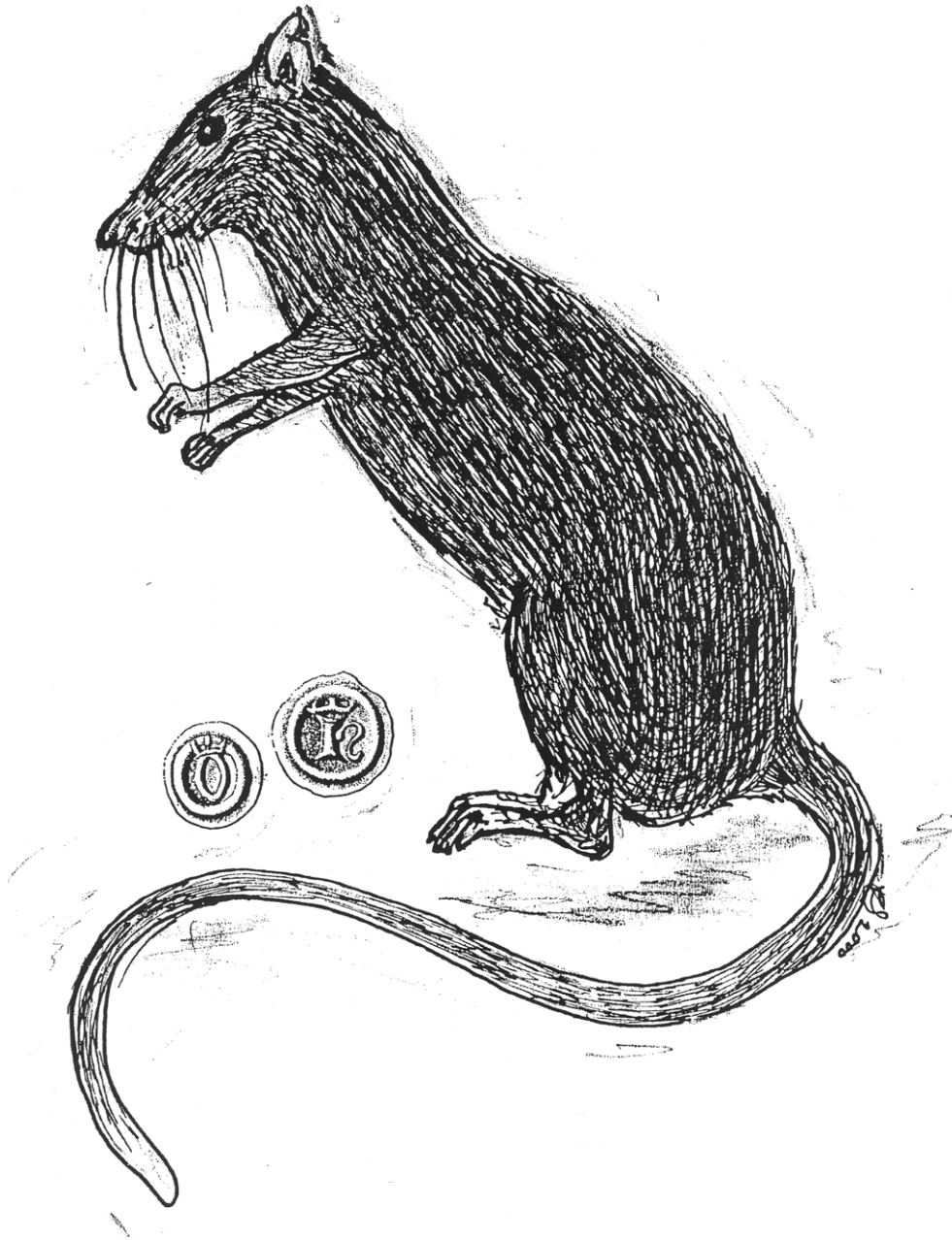

Handelsvägar och pilgrimsfärder

Norska medeltidsmynt funna inom Sveriges nuvarande gränser

C-uppsats i Arkeologi
Stockholms Universitet, Ht 2000
Av Katja Siik
Handledare: Kenneth Jonsson

Abstract

This paper deals with Norwegian medieval coins struck c. 1130-1533 and found within the present Swedish borders. The analysis is based on cumulative finds. Explanations for the coin import include trade and pilgrimages. A possible connection to a decrease of the import in some periods, was a decrease in the population due to war, plague and failure of crops.

Omslagsbild: En svartråtta, som får symbolisera digerdöden och två mynt (Schive XII:46 & XII:52) som representerar två av de norska fyndmynten.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Figurförteckning	1
1. Introduktion	2
1.1 Inledning	2
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställning	2
1.4 Material	3
1.5 Avgränsning	3
1.6 Metod	3
2. Historik	4
2.1 Myntherrar	4
2.2 Myntning och myntorter	4
2.3 Mynt	5
2.4 Kyrkfynd	6
3. Myntspridning	7
3.1 Myntspridning	7
3.2 S:t Olav och Eriksgata	7
Fyndfördelning	8
Fyndförekomster	9
4. Historik, analys, tolkning och slutsats	10
4.1 Period I Historik	10
4.1.1 Historik	10
4.1.2 Analys och tolkning	10
4.1.3 Slutsats	12
4.2 Period II	12
4.2.1 Historik	12
4.2.2 Analys och tolkning av period II	12
4.2.3 Slutsats	13
Spridningskartor över period I och II	14
4.3 Period III	14
4.3.1 Historik	15
4.3.1 Analys och tolkning	15
4.3.2 Slutsats	16
4.4 Period IV	16
4.4.1 Historik	16
4.4.2 Analys och tolkning	17
4.4.3 Slutsats	18
Spridningskartor över period III och IV	19
4.5 Period V	20
4.5.1 Historik	20
4.5.2 Analys och tolkning	20
4.5.3 Slutsats	21
4.6 Period VI	
4.6.1 Historik	21
4.6.2 Analys och tolkning	22
4.6.3 Slutsats	23
Spridningskartor över period V och VI	24
5. Diagram analys	25
6. Diagram 1-8	26
7. Källkritik	28
8. Sammanfattning	28
9. Referenser	29

Figurförteckning

Kartor

Karta 1. S:t Olavs pilgrimsled och Eriksgatan	7
Karta 2. Fyndförekomster	9
Karta 3. Spridningskarta period I	14
Karta 4. Spridningskarta period II	14
Karta 5. Spridningskarta period III	19
Karta 6. Spridningskarta period IV	19
Karta 7. Spridningskarta period V	24
Karta 8. Spridningskarta period VI	24

Fyndfördelning

8

Stapeldiagram över norska medeltidsmynt

Diagram 1. Period I 1130-1263	26
Diagram 2. Period II 1263-1319	26
Diagram 3. Period III 1319-1355	26
Diagram 4. Period IV 1363-1387	26
Diagram 5. Period VI 1483-1533	27
Diagram 6. De representerade perioderna	27
Diagram 7. De representerade landskapen	27

1. Introduktion

1.1 Inledning

Jag inleder min C- uppsats med ett citat hämtat ur Olaus Magnus Gothus ”*Historia om de nordiska folken*” (Gothus 1555:17)

”Och bruket af penningar skulle under tidernas lopp aldrig hafva blifvit uppfunnet och tillåtet, så framt icke befolkningen af onda inflytelser hade låtit förleda sig att afvika från en rättmäktig värdesättning af varorna. För att emellertid bekvämligare kunna tillgodose folkets bästa i en rå och outvecklad tidsålder, uppfunno och tillstodde våra fäder ett slags mynt af läder, försedda med flera eller färre punkter af silfver, hvilka betecknade ett visst värde, beräknadt efter vikt och antal”

Förutom sin funktion som betalningsmedel, till glädje och sorg, är mynt vackra föremål att studera. Att sitta och fantisera kring föremålens historiska resa, från prägling och senare vandringen från hand till hand är en fantastisk saga.

Nu är sagan verklighet och jag skall försöka att återge en del av de norska medeltidmyntens resa. Helt omöjligt i dag är att förtälja vems händer de legat i, men kanske kan man med hjälp av spridningsbilden få en vag aning om deras vandringsväg.

1.2 Syfte

Min intention med denna C- uppsats i arkeologi är att, med hjälp av spridningskartor, göra en korologisk och kronologisk studie av norska medeltida mynt funna inom Sveriges nuvarande gränser. Syftet är även att försöka förstå varför det förekommer mycket mynt vissa perioder.

1.3 Frågeställning

Mitt arbetsmaterial visar regionala skillnader i fyndförekomst och även variationer inom olika tidramar. Utifrån detta har mina frågeställningar utformats

- Varför förekommer norska mynt i vissa landskap och inte i andra ?
- Varför förekommer det mycket mynt under vissa perioder och lite i andra ?

1.4 Material

Uppsatsen baserar sig på norska medeltidsmynt funna inom Sveriges nuvarande gränser. Det är registrerade myntfynd, framförallt hopade fynd.

Hopade fynd = flera mynt som har tappats eller deponerats, inom ett begränsat område vid olika tillfällen.

Materialet jag arbetat med består av 623 medeltida norska mynt.

1.5 Avgränsning

Den geografiska avgränsningen sträcker sig till Sveriges nuvarande gränser vilket i dag ingriper det dåvarande danska landskapen Skåne, Halland och Blekinge och de dåvarande norska landskapen Bohuslän och Jämtland. Tidsmässigt håller jag mig inom perioden 1130 – 1533. För att det skall bli begripligt och lättöverskådligt för läsaren, så har jag indelat dessa år i sex perioder.

Period I	1130 - 1263
Period II	1263 – 1319
Period III	1319 – 1355
—	1355 - 1363
Period IV	1363 – 1387
Period V	1387 – 1483
Period VI	1483 – 1533

Tidsperioden som ej är representerad är 1355 – 1363 eftersom den redan har behandlats i en C- uppsats (Lindstedt 1996)

1.6 Metod

Jag har samlat in material från olika arkiv som ATA, Kungliga myntkabinettets arkiv, Numismatiska forskningsgruppens arkiv liksom Landskapsinventeringarna (SML 1-9). Detta underlag har gett mig ett material på 623 norska medeltidsmynt. Jag har sedan registrerat dem i en data bas och utifrån denna bas har analysmaterialet tagits fram.

Med hjälp av spridningskartorna, som jag framställt utifrån databasens material, hoppas jag kunna få svar på några av mina frågeställningar och eventuellt att nya frågor uppstår.

Spridningskartorna visar att fyndmaterialet består av 74 fyndorter fördelat på 20 landskap (karta 2).

För att få fram svar på mina frågeställningar har jag även studerat historiska händelser och skeenden, för att utifrån dessa eventuellt få fram någon hypotes.

2. Historik

2.1 Myntherrar

Myntätten räknas till regalerna, dvs de kungliga rättigheterna. Kungen kunde emellertid förläna myntningsrätt till ärkebiskopen och andra. I Norge hade periodvis ärkebiskopen och medlemmar av kungafamiljen myntningsrätt. De myntherrar, som man vet med säkerhet förekommer i det myntmaterialet jag bearbetat är kursiverade. De myntherrar, som myntat mellan 1130-1217 och inte är kursiverade, förekommer säkerligen, men det går ej att fastställa.

Myntherrar i Norge 1130-1537

Magnus Sigurdsson	1130-1135	<i>Eirik Magnusson</i>	1280-1299
Harald Gille	1130-1136	<i>Hertug Håkon Magnusson</i>	1280-1299
Inge Haraldsson	1136-1161	<i>Håkon V Magnusson</i>	1299-1319
Sigurd Haraldsson	1133-1155	<i>Magnus Eriksson</i>	1319-1355
Håkon Herdebrei	1161-1162	<i>Håkon VI Magnusson</i>	1355-1380
Magnus Erlingsson	1161-1184	<i>Olav IV Håkonsson</i>	1380-1387
<i>Sverre Sigurdsson</i>	<i>1177-1202</i>	<i>Hans</i>	<i>1483-1513</i>
Håkon Sverresson	1202-1204	Christian II	1513-1523
Guttorm Sigurdsson	1204	Fredrik I	1524-1533
Inge Bårdsson	1205-1217	Christian II	1531-1532
<i>Håkon Håkonsson</i>	<i>1217-1263</i>	<i>Ärkebiskop Gaute Ivarsson</i>	<i>1474-1510</i>
<i>Magnus Lagaböte</i>	<i>1263-1280</i>	<i>Ärkebiskop Eirik Valkendorf</i>	<i>1510-1522</i>
Ärkebiskop Jon Raude	1268-1282	<i>Ärkebiskop Olav Engelbrektsson</i>	<i>1523-1537</i>

2.2 Myntning och myntorter

Mynten under medeltiden präglades för hand. Med hjälp av stampar (en eller två) överförde man det graverade motivet på ett myntämne. Överstampen hölls fast och sedan slog man ett eller flera slag, med en hammare. I slutet av 1400-talet började man att mynta större silvermynt och då behövdes en bättre metod, man uppfann släggverket, som var en mekanisering av myntningen. Stampen hade man satt fast i en ram så att nedslaget alltid skedde på samma ställe, därav troligen mynt som hade bättre präglingsbild (Lagerqvist 1981:254) Äldre medeltida norska mynt har ofta bokstäver som motiv. Det antog man länge var begynnelsebokstäverna på myntherrarna. I dag har man en ny teori att de i stället skulle kunna vara begynnelsebokstäverna för myntorter i Norge under medeltiden (Skaare 1995:62). Som exempel hänvisar jag till en artikel av Skaare (1979:72 f) där han tar upp ett unikt fynd, en platta av koppar eller brons. Plattan skulle kunna vara ett mall/mönster vid prägling eller kanske någon form av präglingsverktyg, enligt Skaare.

A/ för Oslo som på latin heter Asloia

B/ Bergen

G/ Gimsøy

H/ Hamar

K/ Kungahälla (i Bohuslän)

N/ Nidaros

S/ Stavanger

T/ Tunsberg

V/ för Veøy

Det finns flera varianter av bokstäver, men de är osäkra och därför tar jag ej med dessa.

2.3 Medeltida norska mynt, funna inom Sveriges nuvarande gränser.

Två medeltida norska mynt från varje period. Funna inom Sveriges nuvarande gränser, får representera fynden i denna uppsats. Utom period V då det inte skedde någon myntning.

Period I (1130-1263)

Sverre Sigurdsson (1177-1202)

Sverre Sigurdsson (1177-1202)

Period II (1263-1319)

Eirik Magnusson (1280-1299)

Håkon V Magnusson (1299-1319)

Period III (1319-1355)

Magnus Eriksson (1319-1355)

Magnus Eriksson (1319-1355)

Period IV (1363-1387)

Håkon VI Magnusson (1355-1380)

Olav IV Håkonsson (1380-1387)

Period VI (1483-1533)

Gaute Ivarsson (1474-1510)

Hans (1483-1513)

2.3 Kyrkfynd

För att förstå de fynd som förekommer i kyrkor, måste man fördjupa sig i förekomsten av dem i dessa lokaliteter.

Man började att samla in mynt från offerstockar under 1600-talets början, och JH Rhezelius samlade bevisligen in mynt år 1634 (Klackenberg 1992:26).

Små medeltidskyrkor revs flitigt under 1700-och 1800-talen och de fynd man gjorde, dock i liten skala, tog man tillvara. Man har genom tiderna tagit tillvara på fynden i kyrkgolven, men först efter sekelskiftet mer systematiskt. Omkring år 1930 ökade kyrkfynden, beroende på en förstärkning av kulturminnesvården.

Rent antikvariskt och arkeologiskt har det gjorts många utgrävningar i kyrkor. Resultatet av restaureringarna är bland annat norska myntfynd.

Man delar in myntfynden i olika kategorier

1. De har lagts ner i gravar medvetet.
2. De har offerats medvetet i kyrkorummet, vid offertavlor eller som folklig inofficiell kult. De kan då ha tappats i kyrkgolvet i samband med ett offer vid altare eller offerstockar (Klackenberg 1992:34 f), eftersom belysningen under medeltiden i kyrkorummet var ringa och ett mynt gick förlorat ganska lätt.

Det finns en annan uppfattning om teorin med tappade mynt i kyrkgolv. Argumentet lyder – hur är det möjligt att så stora mängder skulle tappats bort? Speciellt med tanke på att det rörde sig om värdeföremål. Enligt Klackenberg är det inte så många mynt det rör sig om, då det sker under en lång tidsperiod. Det skulle vara ”offerspill” d.v.s. att besökare eller en kyrkans man (präst, vaktmästare) skulle kunna ha tappat dem när de utförde vanliga ritualer i kyrkan. Vidare anser Klackenberg att myntfynden borde häröra från sockenborna. De representerar därför den lokala cirkulationen, med några undantag, tex. i vallfartskyrkor där man kan hitta andra myntinslag än de lokala. Detta betyder att myntfynden i kyrkorna kan användas som underlag för mynttillgång hos bönderna (Klackenberg 1992:24 ff.).

Att utländska mynt hittats i kyrkor, kan härledas till deras låga värde, då de troligen innehöll lägre silverhalt. Och mynt som var utländska, illegala eller på något annat sätt ej gångbara på marknaden, är de troligaste fynden. Då det var lättare att offra något som inte hade högt värde och inte kunde användas som betalningsmedel i samhället.

3. Myntspredning och färdvägar i Sverige.

3.1 Myntspredning

Myntspredningsbilden ser oregelbunden ut, både geografiskt och tidsmässigt i de olika perioderna (diagram 1-8)

Alla landskap i Sverige är inte representerade i denna undersökning, 20 av 25.

Gotland	Öland	Skåne	Blekinge
Halland	Småland	Västergötland	Bohuslän
Östergötland	Dalsland	Närke	Värmland
Västmanland	Uppland	Dalarna	Jämtland
Medelpad	Ångermanland	Norrbottn	Lappland

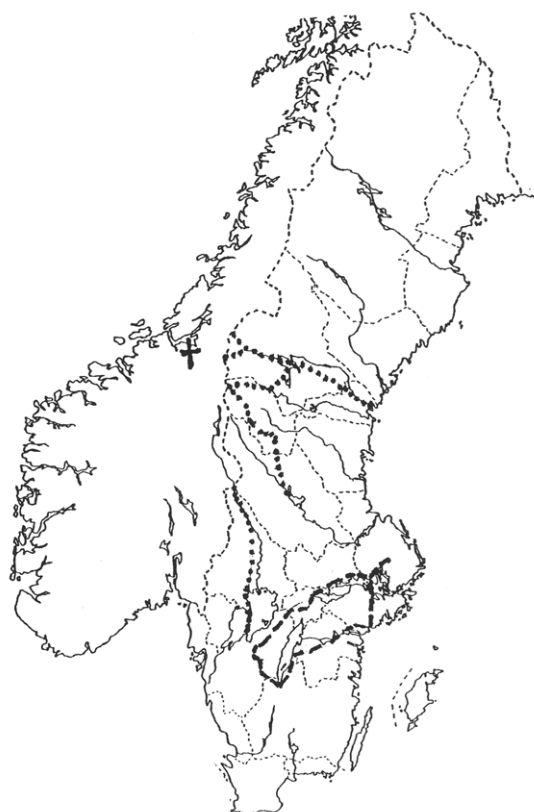
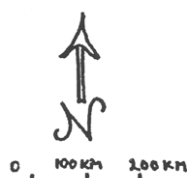
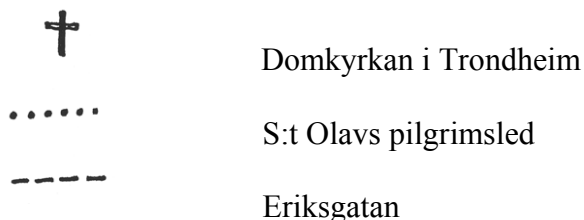
Hur landskapen är representerade redovisas på sidan 8 och i diagram 8.

3.2 S:t Olavs pilgrimsleder och Eriksgatan, olika vägar i Sverige

S:t Olav (Olav II Haraldsson) är skyddshelgon i Norge. Han regerade 1015-1028, kom att förlora Norge 1028 och när han försökte att återta landet 1030, stupade han (NE) Den 29 juli, Olavs dödsdag, kom att bli en helgdag, Olsmässa. Efter att Olav helgonförklarats, spred sig ryktet genom Nordeuropa om hans "undergörande egenskaper" (Rumar1998:60) och människor började att vällfärda till domkyrkan i Trondheim, där Olov var gravsatt. Det fanns flera färdvägar till Trondheim för en pilgrim (karta1), som kunde ta sig dit vandrande, ridande eller med båt. Om man reste med båt, tog man sig upp till Sundsvall alternativt Hudiksvall och därefter till fots. Vägen man vandrade var kantad av anknytningar till Olav ; kyrkor, källor och figurer (Rumar 1998:60 f). Den andra vägen gick genom Värmland eller genom Dalarna och Härjedalen (karta 1). Ännu i dag lever Olav kvar, som Olsmässa i Härjedalen (Rumar 1998:61) och enligt vår almanacka firar vi Olof den 29 juli.

En berömd väg som gick i Sverige var Eriksgatan (karta 1). Dess ålder är man osäker på, men den omnämns 1296 i Upplandslagen. En nyvald kung skulle rida medsols längs Eriksgatan och folket skulle avlägga en ed till honom och han i sin tur lovade att följa deras landskapslagar lagar (NE). Eriksgatan räknades som huvudväg i Sverige under medeltidens början. Dess början och slut var i Uppsala och de större orterna däremellan var Strängnäs, Nyköping, Linköping, Gränna, Jönköping, Falköping, Skara, Örebro och Västerås. Från de större orterna utgick det sidovägar (Montelius, Hildebrand 1919:41 f).

Karta 1. S:t Olavs pilgrimsled och Eriksgatan

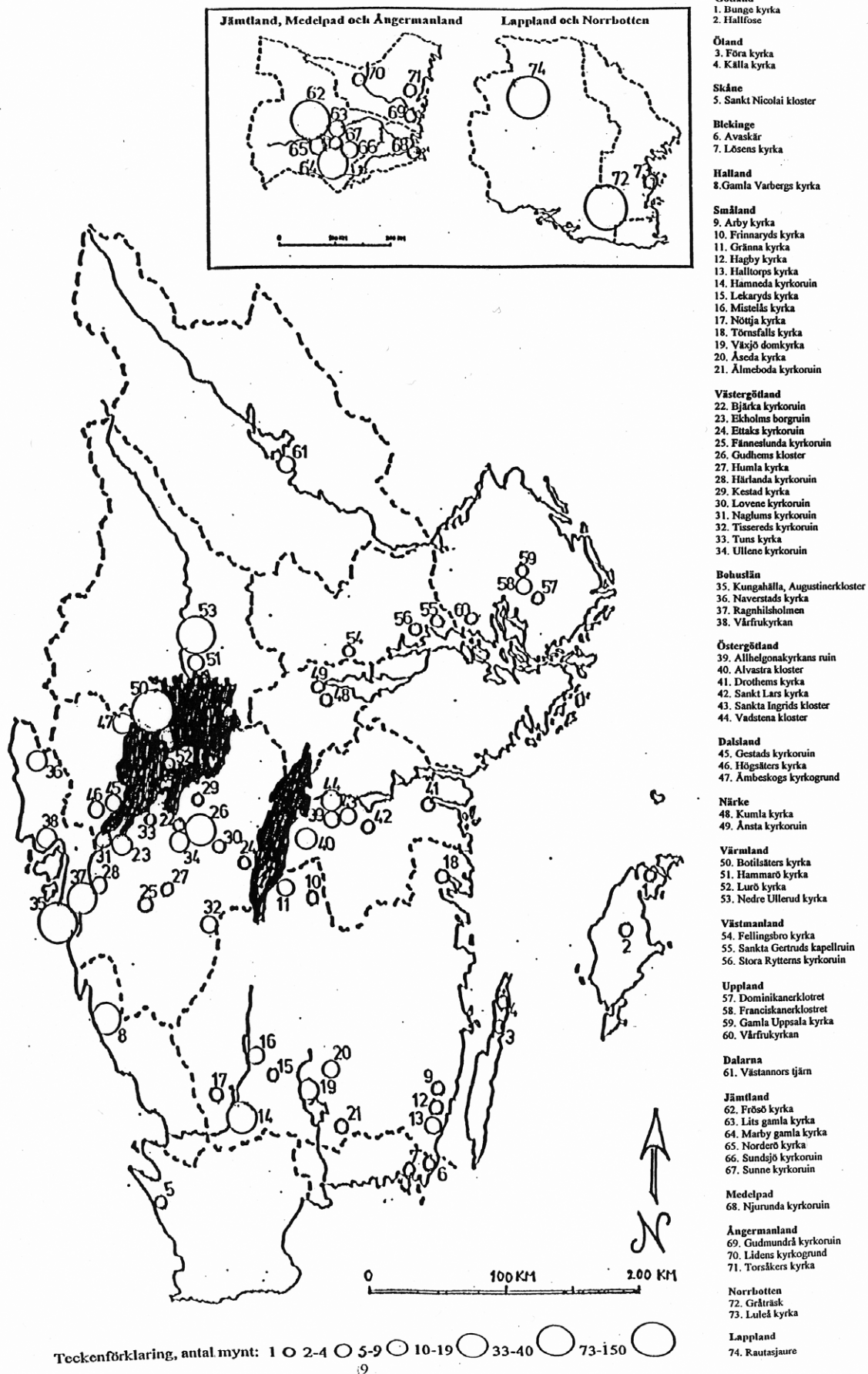
Fyndfördelning

Fyndort	1130-1263	1263-1319	1319-1355	1363-1387	1387-1483	1483-1533	Obest	Summa
GOTLAND (2)								
Bunge kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
Hallföse	-	-	-	-	-	1	-	1
ÖLAND (2)								
Föra kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
Källa kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
SKÅNE (1)								
S:t Nicolai kloster	-	-	-	-	-	1	-	1
BLEKINGE (2)								
Avaskär	-	-	-	-	-	1	-	1
Lösens kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
HALLAND (17)								
Gamla Varbergs kyrka	-	-	6	4	-	7	-	17
SMÅLAND (31)								
Arby kyrka	1	-	-	-	-	-	-	1
Frinnaryds kyrka	-	1	-	-	-	-	-	1
Gränna kyrka	-	2	-	-	-	-	2	4
Hagby kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
Halltorps kyrka	-	-	-	-	-	2	-	2
Hanneda kyrkoruin	-	14	-	-	-	1	1	16
Lekaryds kyrka	-	-	2	-	-	-	-	2
Mistelås kyrka	-	2	-	-	-	1	1	4
Nöttja kyrka	-	1	-	-	-	-	-	1
Tornfalls kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
Vaxjö domkyrka	-	1	-	2	-	2	-	5
Åseda kyrka	1	-	-	1	-	1	-	3
Ålmeboda kyrkoruin	-	-	-	-	-	1	-	1
VÄSTERGÖTLAND (33)								
Bjärke kyrkoruin	1	-	-	-	-	-	-	1
Ekholms borgruin	-	-	3	-	-	-	2	5
Ettaks kyrkoruin	1	-	-	-	-	-	-	1
Fänneslunda kyrkoruin	-	1	-	-	-	-	-	1
Gudhems kloster	5	1	-	1	-	3	-	10
Humla kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
Härlanda kyrkoruin	-	-	-	1	-	1	-	2
Kestads kyrka	1	-	-	-	-	-	-	1
Lovene kyrkoruin	-	-	-	1	-	-	-	1
Naglums kyrkoruin	-	-	-	1	-	1	-	2
Tissereds kyrkoruin	2	-	-	-	-	-	-	2
Tuns kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
Ullene kyrkoruin	3	-	1	1	-	-	-	5
BOHUSLÄN (63)								
Augustinerkloster	13	18	-	1	-	1	-	33
Naverstads kyrka	-	5	-	1	-	-	-	6
Ragnhildsholmen	-	19	-	-	-	-	-	19
Vårfrukyrkan	3	1	-	-	-	-	1	5
ÖSTERGÖTLAND (19)								
Allhelgonakyrkans ruin	-	-	-	-	-	-	2	2
Alvastra kloster	-	-	-	2	-	1	5	8
Drothems kyrka	-	-	1	-	-	-	-	1
S:t Lars kyrka	-	-	-	-	-	-	1	1
S:t Ingridis kloster	-	-	-	-	-	-	2	2
Vadstena kloster	-	-	-	-	-	-	5	5
DALSÄN (12)								
Gestads kyrkoruin	-	2	-	-	-	-	-	2
Högsäters kyrka	-	1	-	-	-	1	-	2
Åmbeskogs kyrkogrund	-	7	-	-	-	1	-	8
NÄRKE (2)								
Kumla kyrka	-	-	-	1	-	-	-	1
Ånsta kyrkogrund	-	-	-	-	-	-	1	1
VÄRMLAND (125)								
Botilsäters kyrka	15	49	17	1	-	2	-	84
Hammarö kyrka	1	-	1	-	-	1	-	3
Lurö kyrka	1	-	-	-	-	-	-	1
Nedre Ullerud kyrka	1	12	13	9	-	2	-	37
VÄSTMANLAND (3)								
Fellingsbro kyrka	-	-	-	1	-	-	-	1
S:t Gertruds kapellruin	-	-	-	-	-	1	-	1
St Rytternes kyrkoruin	-	-	-	-	-	-	1	1
UPPLAND (5)								
Dominikanerklostret	-	-	1	-	-	-	-	1
Franciskanerklostret	-	-	-	1	-	1	-	2
Gamla Uppsala kyrka	-	-	-	1	-	-	-	1
Vårfrukyrkan	-	-	-	-	-	1	-	1
DALARNA (2)								
Västannors tjärn	1	-	-	-	-	-	1	2
JÄMTLAND (63)								
Frösö kyrka	4	31	2	3	-	-	-	40
Lits gamla kyrka	-	2	-	-	-	-	-	2
Marby gamla kyrka	3	9	3	-	-	1	-	16
Norderö kyrka	2	2	-	-	-	-	-	4
Sundjö kyrkoruin	-	1	1	-	-	-	-	2
Sunne kyrkoruin	-	1	-	-	-	-	-	1
MEDELPAD (1)								
Njurunda kyrkoruin	-	-	-	1	-	-	-	1
ÄNGERMANLAND (3)								
Gudmundrå kyrkoruin	-	-	-	-	-	1	-	1
Lidens kyrkogrund	-	1	-	-	-	-	-	1
Torsäkers kyrka	-	-	-	1	-	-	-	1
NORRBOTTEN (74)								
Gräträsk	73	-	-	-	-	-	-	73
Luleå kyrka	-	-	-	-	-	1	-	1
LAPPLAND (150)								
Rautasjaure	150	-	-	-	-	-	-	150
Summa	282	184	51	35	0	46	25	623

Karta 2.

Fyndförekomster

Norska medeltidsmynt funna i Sverige (1130-1533)

4. Historia, analys och tolkning.

4.1 Period I

4.1.1 Historik.

Sverige hade en annan gränsdragning under medeltiden. Vid den tiden hörde Skåne, Halland och Blekinge till Danmark. Jämtland kom att tillhöra Norge, likaså Bohuslän. Geografiskt fanns det mycket oländig skogsmark under medeltiden. Ett brett skogsbälte skilde Svealand och Götaland åt, även Östergötland slutade i oländig terräng i söder. Varend i Småland låg omsluten av skog och i Norrland var majoriteten av marken skog (Hildebrand & Montelius 1919:40 f). I Lappland fanns det inte några klara gränser mellan Sverige, Norge eller Ryssland, däremot fanns det birkarlar som tog upp skatt av samerna (Hildebrand & Montelius 1919:48). Detta kan tyckas underligt då samerna inte var kristna och inte tillhörde någon krona men hade ett löst "tributförhållande" till respektive land (Gustavsson 1997:27). Sverige och Norge hade sina gränstvister och Jämtland erkände Norge som sitt land troligen omkring år 1100, men kom att tillhöra Uppsala stift (Gustavsson 1997:27).

Norge (Norvegur från början, fick sitt namn för att den kallades den norra vägen) var lite annorlunda uppbyggt i början av medeltiden. Det hade livlig kontakt med Europa och på så sätt blomstrade kulturen. Landskapen var små och man tillhörde fyratingsföreningen eller ett tingslag. Magnus Erlingsson (1161-1184) blev den förste kungen i Norden som kröntes, detta efter att man antog en tronföljds lag. Norge kom att bli ett arvrike samma år, 1163, eller året innan (Gustavsson 1997:36). Runt kungen samlades stormännen. I slutet av 1000-talet fanns det biskopar i stiftet Hamar, Oslo, Stavanger, Bergen och Trondheim. Senare kom dessa att bryta sig ur Lunds ärkestift och bilda egna kyrkoprovinsar med en ärkebiskop i Trondheim (Gustavsson 1997:25). Trondheim var nu även en vallfartsort för pilgrimer från Europa (karta 1).

4.1.2 Analys och tolkning

De norska mynt som tillhör period I (1130- 1263), uppgår i totalt till 282 stycken . De är fördelade på åtta landskap, Småland 2 ex. i två fynd, Västergötland 13 ex. i sex fynd, Bohuslän 16 ex. i två fynd, Värmland 18 ex. i fyra fynd, Dalarna 1 ex. i ett fynd, Jämtland 9 ex. i tre fynd, Norrbotten 73 ex. i ett fynd, Lappland 150 ex. i ett fynd (se fyndfördelning alternativt Diagram 1)

Tolkningen av materialet sker till stor del med hjälp av period 1:s spridningskarta (sid 14)

De fynd som dykt upp i Småland återfanns i 2 kyrkor, och detta säger tyvärr inte mycket om spridningsbilden.

Bohuslän har en naturlig förklaring till förekomsten av norska mynt. Genom att det var en del av Norge, men antalet är ändå relativt litet.

Av de mynt som cirkulerade i Västergötland, Dalsland och Värmland skall 30-60 % ha utgjorts av norska mynt (Holmberg 1995:64). Västergötland och Värmland är väl representerade. Fynden i Västergötland härrör från kyrkoruiner, ett kloster och en kyrka. Det finns många kyrkoruiner i Västergötland och detta i sin tur har lett till arkeologiska utgrävningar (Klackenberg 1992:53). Kanske kan det vara en bidragande orsak till att det förekommer mycket mynt just i detta landskap. Värmland i sin tur har den största andelen mynt från denna period och spridningen, som endast är fördelad på fyra lokaliteter, är mycket intressant. Pilgrimsvägen till Trondheim gick genom Värmland där Lurö och Botilsäter skulle kunna passa in i bilden som en tänkbar spridnings väg, tack vare vallfärd till eller ifrån Norge. Hammarö och Nedre Ullerud är tänkbara passeringsställen, men de ligger en aning för långt

från ett vattendrag för att stämma in i bilden. Även Glafs fjorden och dess dalgång har nyttjats vid färden (Beckman-Thoor & Wiséhn 1992:10).

Två norska mynt har hittats i Västannors tjärn i Dalarna och dessa representerar hela perioden som presenteras i denna uppsats. Eftersom det inte finns en direkt spridningsbild i Dalarna varken geografiskt eller spridningsmässigt, skulle dessa två mynt troligen kunna vara slumpmässigt tappade eller offrade.

Färden till Trondheim skulle kunna avspegla sig även i Jämtland, men fynden är få jämfört med period II. Den troliga bilden tyder på handel, Jämtland tillhörde Norge under denna tid, så det faller sig naturligt att handelsmän reste runt i sitt rike och handlade till sig varor inom landet.

Det fanns en tradition att hålla marknader ute på isarna i många landskap och dessa drog till sig köpmän. Dessa marknader hölls på bestämda tidpunkter på året av folket i Norden och deras grannar (Gothus 1555:182). Kan grannar ha syftat på grannländer, eller var grannarna norrmän och samer? Och om det nu fanns en tradition att hålla marknader så fanns det ett naturligt in- och utflöde av mynt till Sverige.

Norrbottnen har ett intressant studieobjekt. Det består av 73 medeltida norska mynt och hittades vid Tjautjaure strand i Gråträsk, efter att man sänkt vattennivån i sjön. Fynden gjordes vid sex tillfällen och enligt beskrivningar på fyndplatsen ser det ut som om alla fynden gjorts inom samma område. Platsen tolkas som en samisk offerplats och man har i anslutning till fynden hittat en lådliknande konstruktion, enligt skriftliga källor skall det röra sig om ett hopat fynd (Wiséhn 1995:59 f).

Det sista fyndet för period I kommer från Rautasjaure i Lappland och består av 150 mynt, även detta fynd infaller under samiska offerfynd. ”Norska 1000- och 1100-tals mynt från samiska offerplatser speglar de livliga förbindelserna med Nord-Norge” (Wiséhn 1995:17) Handel idkade de med varor som fisk, kött och skinn, dessa såldes sedan vid norska kusten (Wiséhn 1995:17). Denna teori stöds med hjälp av det stora antalet norska mynt i fynden.

4.1.3 Slutsats

Myntförekomsten i södra Sverige är inte stor, varken kvantitativt eller spridningsmässigt. Jag tolkar detta som ett resultat av en begränsad handel, pilgrimsfärder m.m. Jämtlandsfynden kan påvisa en begynnande handel eller pilgrimsfärd i detta landskap. De två stora fyndlokalerna i norra Sverige har man tolkat som samiska offerfynd. Mynten kan häröra från handel med norrmän eller handelsmän med norska mynt.

4.2 Period II

4.2.1 Historik

Period II behandlar 1263-1319. Det var fortfarande svårt att ta sig fram i Sverige, men detta gynnade landet i övrigt, för var det svårt för det egna folket att ta sig fram så var det likaledes för eventuella fienden, skogen fungerade som ett utmärkt försvar (Hildebrand & Montelius 1919:42). Nu fanns det dock en huvudväg, Eriksgatan (karta 1) med flera sidovägar i Sverige (Hildebrand & Montelius 1919:41 f), skriftligen omnämnd 1296 i Upplandslagen (NE). Även pilgrimsleden till Trondheim var troligtvis livligt trafikerad (spridningsbild period II).

Stora städer eller samhällen var det inte tal om ute i landet, utan det var snarare gårdar eller mindre byar. Man samlades vid gränsen mellan häraderna och upprättade ”tillfälliga handelsplatser” (Hildebrand & Montelius 1919:48). En riksbildning kunde skönjas under 1200-talet och inkomsterna till Kronan kom ursprungligen från utländska köpmän, som betalade tull. Den handel som förekom innehöll varor som tyger, pälsar, salt, silver och koppar (Hildebrand & Montelius 1919:55 f) för att lättare kunna frakta dessa varor mellan länderna (Sverige, Norge) utnyttjade man snön vintertid och på så sätt kunde man frakta mycket gods per släde (Rumar 1998:12).

I Norge regerade Magnus Lagböte mellan år 1263-1280 och hela landet fick då en gemensam lag långt innan detta skedde i Sverige. Under denna tid gick även handeln ner (Hildebrand & Montelius 1919:55 f). I Magnus Lagabötes landslag införs skattskyldighet (Gustavsson 1997:40 f). Ting kom att hållas i hela Norden av fria män. Det var till för rättskipning, nya lagar och andra viktiga diskussioner. Man tror att ting hölls tidigare i Norge, de fyra områdena var Borgartinget, Eidsiva, Gulatinget och Frostatinget. Lagarna utfärdades i varje ting och för att en kung skulle vara ”legitim” skulle han ha hyllats i dessa ting (Gustavsson 1997:33 f).

Vid 1200-talets slut ökar den inhemska myntningen, vilket återspeglar sig i att 80 % av mynten i kyrkfynden är svenska. Norröver ser man den här förändringen först omkring år 1300, eventuellt senare för områden som låg ensligt till (Holmberg 1995:64). Tvångsinväxling av icke-svenska mynt idkades troligen och cirkulationen av utländska mynt minskade (Jonsson 1995:45). Efter en lugn politisk tid under 1200-talet, för Sverige, Norge och Danmark, med perioder av instabilitet sker det en markant förändring till det sämre under övergångsperioden mellan 1200-1300-talen (Gustavsson 1997:35).

4.2.2 Analys och tolkning

Mynten som representerar period II år 1263-1319, är 184 till antalet, fördelat på sju landskap. Småland 21 ex, Västergötland 2 ex, Bohuslän 43 ex, Dalsland 10 ex, Värmland 61 ex, Jämtland 46 ex, Ångermanland 1 ex (se fyndfördelning, alternativt diagram 2).

Spridningskarta för period II år 1263- 1319 har använts för att tolka fynden. Spridningsbilden skiljer sig inte så markant från period I, en viss ökning av mynt kan märkas i de fyndorter som förekommer. I Småland återfinns 21 mynt fördelat på sex fyndorter, där de flesta mynten hittats i Hamneda kyrkoruin. En naturlig förklaring till myntförekomsten skulle kunna vara att Hamneda ligger vid Lagan och dess dalgång skulle i sin tur kunna vara en handelsled, Lagastigen.

I Bohuslän har en ökning skett både i förekomst av fyndort och antal mynt jämfört med period I. Fyra fyndorter med sammanlagt 43 mynt, där Ragnhildsholmen står för majoriteten av antalet mynt funna i detta landskap under denna period.

I Västergötland har man endast hittat 2 mynt fördelat på 2 fyndplatser i period II och av dessa kan man inte utröna så mycket. I båda fallen var det kyrkliga fynd och man kan säga att det troligen rör sig om tappade eller offrade mynt.

Dalsland är väl representerad i denna period med 10 mynt från tre fyndorter. En pilgrimsväg gick genom två av fyndorterna Gestad och Högsäter (Beckman-Thoor & Wiséhn 1992:10) även Ämbeskog, den tredje fyndorten i Dalsland, skulle kunna ha varit ett troligt passeringsställe på färden.

Botilsäter och Nedre Ullerud i Värmland har 61 norska mynt och dessa fyndorter skall kunna vara troliga platser, som man passerade under en vallfärd till Norge.

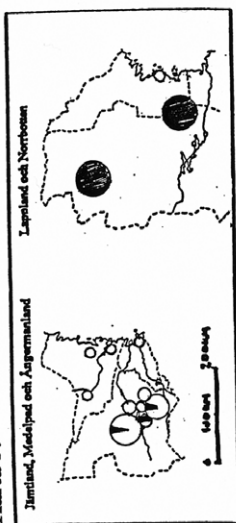
I Jämtland ser man en markant ökning av fynden. Det skulle kunna bero på att det gick en pilgrimsled från den svenska kusten, Sundsvall alternativt Hudiksvall. Färden gick genom ”Revsundssjön–Anvikssjön–Pilgrimsstad–Lockne–Brunflo–Storsjön–Rödön–Alsen–Mörsil–Undersåker–Åre–Duved till Trondheim”(Wiséhn 1992:25). En annan teori är att det har funnits marknader, Levanger i Trøndelag och på Frösön i Jämtland. Det finns inga skriftliga belägg för Levangermarknaden före 1473 men det hävdas att den skulle vara mycket äldre. Markanden på Frösön nämns skriftligt ca år 1170 (Sandvik 1987:12) genom dessa marknader skulle man hitta ännu en naturlig förklaring till förekomsten av norska mynt i Jämtland.

Ångermanland har ett mynt från denna period. Den återfanns i Lidens kyrkogrund och platsen är belägen i närheten av Ångermanälven.

4.2.3 Slutsats

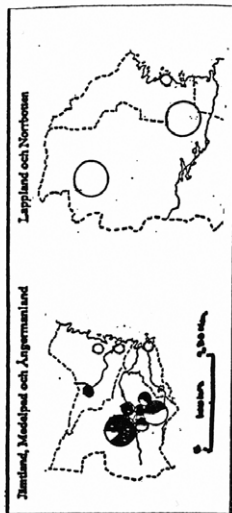
Då period II innehåller 184 mynt är den mängdmässigt välrepresenterad, men fyndorterna är för få för att man skall ge en klar bild av denna period. Koncentrationen av myntfynd förekommer dock vid vattendrag, kan detta tyda på att mynten återfinns där det var lättframkomligt och skulle de i sin tur kunna härledas till köpmän och pilgrimer? Båda kategorierna köpmän och pilgrimer kan ha använt samma vägar då det bevisligen hade samma mål, att ta sig ut och in i Norge.

Karta 3.

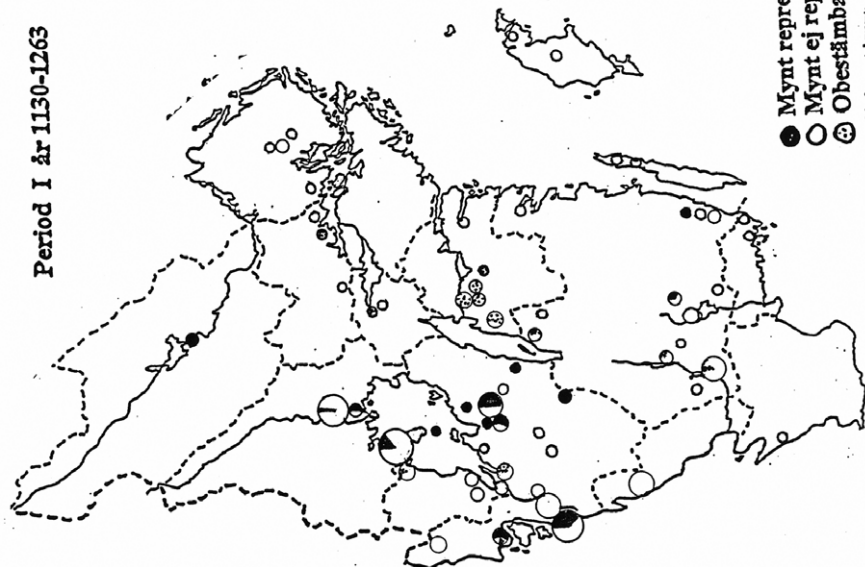

SPRIDNINGSKARTOR

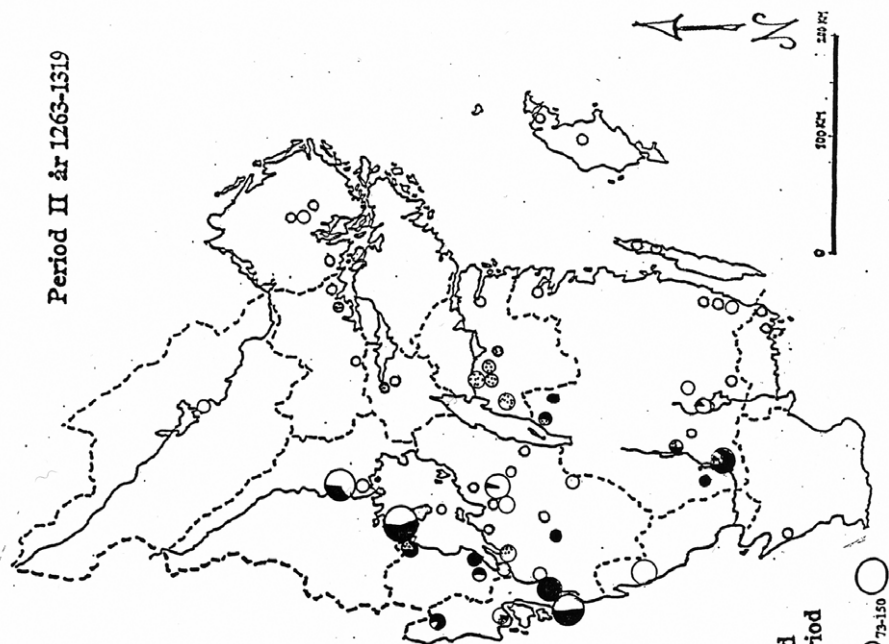
Karta 4.

Period I år 1130-1263

Period II år 1263-1319

- Mynt representerade i denna period
 - Mynt ej representerade i denna period
 - ⊗ Obestämbara mynt
- Teckenförklaring, antal mynt: 1 ○ 2-4 ○ 5-9 ○ 10-19 ○ 33-40 ○ 73-150

4.3 Period III

4.3.1 Historik.

År 1319-1355 representerar period III. Vid 1300-talets mitt kunde man se en förändring i landet. Stadslagen trädde i kraft och man fick en egen styrelse med borgmästare och rådmän (Hildebrand & Montelius 1919:60 f). Nu var Magnus Eriksson kung och han hade övertagit Skåne, Halland och Blekinge 1332. En viss tendens mot union kan ses över detta maktövertagande (Gustavsson 1997:35 f). År 1336 gifte sig hans syster Eufemia med hertig Albrekt d.ä. av Mecklenburg, som blev en dyr historia. 5000 mark silver i kölnsk vikt skulle tas både från Sverige och Norge (Golabiewski-Lannby 1995:91). Hansan hade redan på slutet av 1200-talet fått ett viktigt fäste i Norden, genom Bergen där man blev en stad i staden och med självstyre. Bergen var även den viktigaste staden när det gällde handeln med torrfisk (Gustavsson 1997:54).

Vid denna tid var det inte vanligt att norrmän betalade skatt i reda pengar, utan man betalade en del i natura och eventuellt en del i reda kontanter. Speciellt i Sverige var det önskvärt att man betalade skatten med mynt, men även i boskap eller smör, för att man hade transportproblem. Detta pekar på att det fanns handel och en viss myntcirkulation (Gissel 1981:145 f). I Norge började man att prägla mynt med lägre vikt 1340 vilket innebar att Norge och Sverige fick gemensam mynträkning.

4.3.2 Analys och tolkning

Period III 1319-1355 består av 51 norska medeltidsmynt fördelat på sju landskap, lika många som i period II. Landskapen är fördelade på följande vis: Halland 6 ex, Småland 2 ex, Västergötland 4 ex, Östergötland 1 ex, Värmland 31 ex, Uppland 1 ex och Jämtland 6 ex

Spridningsbilden för period III är följande, Halland med endast en fyndort, Gamla Varbergs kyrka där sex mynt från denna period hittats. Detta fynd skulle kunna ge belägg för att norra Halland vid denna tidpunkt tillhörde Sverige, men avsaknaden av norska mynt i de andra landskap som också blivit svenska, Skåne och Blekinge gör att man kan tänka sig att det var lättare än tidigare att idka handel i Halland.

Smålandsfyndet uppgår till två mynt från Lekaryd. Man kan via Mörrumsån ta sig till Lekaryd. Detta är en tänkbar väg om det skulle röra sig om ett handelsmynt.

Ekholms borgruin i Västergötland har tre norska mynt från denna period, de enda som återfinns i Ekholms borgruin. Kanske skulle man även kunna härleda de två obestämbara myntfynden från Ekholms borgruin till en tid angränsande till de tre bestämbara mynten då några andra norska myntfynd ej gjorts på denna lokalitet.

Från Västergötland har man även funnit ett mynt i Ullene kyrkoruin från period III. Få mynt från denna period har hittats i detta landskap, varav det ena ligger vid ett vattendrag och det andra mer inåt landet.

Östergötland har ett myntfynd och det har hittats i Drothems kyrka som ligger vid Östersjöns kust.

Värmlandsfynden återfinns i tre lokaliteter, 17 mynt i Botilsäters kyrka, ett i Hammarö kyrka och 13 i Nedre Ullerud kyrka. I dessa trakter är handelsvägarna kända och även pilgrimslederna, så förekomsten här kopplar jag till de två nämnda företeelserna, det är tänkbart att det rör sig om samma väg för olika ändamål. Att mynten förekommer i detta landskap och i Västergötland kan även förklaras med att de är gränslandskap till Norge. Och på grund av detta skulle de kunna förekomma i större mängder

Uppland har ett myntfynd, från Dominikanerklostret i Sigtuna. Att det kom via Eriksgatan är inte helt omöjligt. Detta norska myntfynd är det första i Uppland som ingår i detta arbete och är på så sätt sensationellt i sitt slag. När det gäller klosterfynd, så undrar man om en del mynt möjligtvis kunde spridas från kloster till kloster av munkarna, då klostren tillhörde en sluten värld endast för lekmän, munkar alternativt nunnor.

Tre lokaliteter har hittats i Jämtland från denna period. Två mynt har hittats i Frösö kyrka, tre i Marby kyrka och ett i Sundsjö kyrkoruin. Fyndlokaliteterna är kända sedan tidigare, det intressanta är nedgången av myntantal, både i landskapet i övrigt och på fyndorterna. Var handel och pilgrimsfärder intensivare i period II. Det behöver inte vara så, men en tydlig nedgång i denna aktivitet kan ses i materialet.

4.3.3 Slutsats

Skåne och Blekinge införlivas i Sverige under denna period. Några norska mynt går ej att se i dessa landskap. Det kan bero på att man hade en reglerad myntcirkulation. Halland däremot uppvisar förekomst av norska mynt från denna period. Detta landskap låg närmre den norska gränsen och skulle på så sätt kunna bidra till utbyte av varor eller mynt lättare än ett landskap som låg längre bort. Någon slags trafik måste ha förekommit även under denna tid då man har hittat norska mynt i större mängder i Värmland och en liten del i Jämtland. I slutet av denna period bröt pesten ut i Sverige omkring 1350. Detta i sin tur skulle möjliggjort en minskning av antalet norska mynt. Myntminskningen kan även ha berott på att man hade gemensam kung och att det var oroligt i Norden på grund av stridigheter kring 1350-70.

4.4 Period IV

4.4.1 Historik

Period IV innefattar år 1363-1387, vilket var en oroliga tid i hela Europa.

Omkring 1350 hade pesten slagit till i Europa. Sverige och Norge hade drabbats hårt och nödår följde. När befolkningen minskade, och de var främst bönder så föll produktionen över lag och ödegårdar blev vanligt, bönderna som hade producerade maten dog och ingen kunde ta vid. Innan pesten, krigen och svälten hade Europa ett uppsving ekonomiskt, där det gick bra för bönder och handel då dessa expanderat. Till hjälp för att se denna agrara kris har man använt sig bland annat av jordeböcker. Man tror att ca 40 % av gårdarna övergavs och detta baserar man på uträkningar som är gjorda efter jordeböcker från 1600-talet. Många är dock tveksamma till att denna teori skulle stämma.

Skåne var ett skonat landskap, där det inte var så många gårdar som ödelagts (Gustavsson 1997:58 f). Danske kungen Valdemar Atterdag återtog Skåne, den södra delen av Halland och Blekinge till Danmark 1360 och 1361 erövrade han Gotland. Dessa övertaganden skapade konflikter mellan kung Magnus Eriksson av Sverige (1319-1364) och hans stormän. År 1363 ingick Magnus, Håkan och den danske kungen Valdemar Atterdag ett förbund. Magnus och sonen Håkan avsattes 1364 efter att de samtidigt regerat i Sverige. Stormännen kände sig hotade då deras politiska inflytande skulle minska och därför placerade de Albrekt d.y. av Mecklenburg på den svenska tronen 1364. Det slutade med att Magnus fick byta kronan mot Västergötland (ej hela), Värmland och Dalsland, att förfoga över dem till sin död. När detta inträffade 1374 tog Håkon över delar av Västergötland, Värmland och Dalsland (Lindstedt 1996:9 f). Under hela 1300-talet pågick det en maktkamp om kronan eller snarare makten i Skandinavien. Målet var att bli stora och starka i kampen om Östersjön och för att man hotades av uppslukning av tyska intressen (Arvidsson & Kruse 1999:150). Den danske kungen Valdemar Atterdag avled år 1375 och Olav Håkonsson valdes till kung efter Valdemar Atterdag. När Olavs far, Håkon IV Magnusson, avled blev han även kung i Norge.

År 1387 dog Olav, en vecka senare valdes hans mor drottning Margareta, till dansk riksföreståndare (Henriksson1992: 41 f).

4.4.2 Analys och tolkning

Period IV har 35 mynt fördelat på 12 landskap och 20 fyndorter. Halland har 4 ex, Småland 3 ex, Västergötland 5 ex, Bohuslän 2 ex, Östergötland 2 ex, Närke 1 ex, Värmland 10 ex, Västmanland 1 ex, Uppland 2 ex, Jämtland 3 ex, Medelpad 1 ex, Ångermanland 1 ex (se fyndfördelning, alternativt diagram 4).

Spridningskarta för period IV och fyndfördelningen har använts som grund för analysen i denna period. Antalet mynt som förekommer är färre till antalet än i föregående period III, men då fyndlokalerna uppgår till 20 i denna period mot 12 i föregående, kan spridningsbilden eventuellt säga oss mer. Spridningen är jämnare och större än i någon annan period. Bör kopplas till det faktum att systemet med myntindragning upphör i Sverige omkring 1361 och utländska mynt ökar på marknaden.

Halland har en fyndort, Gamla Varbergs kyrka som har 4 mynt, Varbergs kyrka hade 6 mynt från föregående period och dessa kopplade jag till en trolig handel, vilket jag gör även med dessa 4 mynt.

3 mynt i Småland är fördelade på 2 fyndlokaler, Växjö domkyrka och Åseda kyrka. Växjö domkyrka hade 1 mynt från period II 1263-1319 och 2 från denna period. Då det inte finns en kontinuerlig deponering av norska mynt kan jag inte se en helhetsbild utan härleder dessa till handel eller till liknande företeelser. Åseda kyrka hade ett mynt i period I och även ett i denna period.

Västergötland har 5 mynt från denna period, funna i 5 fyndorter, Gudhems kloster, Härlanda kyrkoruin, Lovene kyrkoruin, Naglums kyrkoruin och Ullene kyrkoruin. Ett mynt från varje kyrka, säger inte så mycket av spridningsbilden. Med fem kyrkor i samma landskap kan det ha någon inverkan på spridningsbilden, att Magnus kom att förfoga över Västergötland och att han i sin tur hade god kontakt med sin son som satt på den norska tronen. Var det kanske lättare för handelsmän att röra sig i Västergötland?

I Bohuslän har 2 norska mynt från 2 fyndorter hittats i denna period, en klar nedgång i myntförekomst mot period I och II. Låg Bohuslän så avsides eller kan det tänkas att det var ett osäkert område i dessa oroliga tider, som berodde på maktstrider och krisår.

Det andra fyndet i Östergötland för den tid denna uppsats behandlar dyker upp i Alvastra kloster genom 2 mynt som har hittats från period IV.

Närke har ett myntfynd från Kumla kyrka från denna period d.v.s. ett mynt fynd i ett helt landskap. Jag vill dra paralleller till andra landskap, som Östergötland och Västergötland med en liten skönjbar spridningsbild, som följer Eriksgatas spår kan ses (karta 1)

Värmland representeras av 2 fyndlokaler med 10 mynt sammanlagt. Det ser ut som pilgrimslederna fortfarande används, men kanske inte i så stor utsträckning.

Västmanland har ett fynd som hittades i Fellingsbro kyrka och bestod av ett norskt mynt, det enda från denna lokal. Även detta fynd ligger i Eriksgatans stråk (karta 1).

I Uppland har 2 mynt hittats i 2 fyndlokaler, Franciskanerklostret och Gamla Uppsala kyrka. En klar parallell till Eriksgatan som börjar och slutar i denna stad. Nu är det inte säkert att myntet kommit denna väg, men många myntfynd längs dess sträckning, gör att man gärna drar paralleller mellan mynten. De fyndorter och Eriksgatan som sägs vara denna tids huvudväg. Ett mönster som man ser i denna period ser man inte i andra vad det gäller norska fynd, ett antagande skulle kunna tyda på att denna väg inte användes på samma sätt i alla perioderna, utan man ser en ökad aktivitet i denna period, dock inte i antalet mynt.

I Jämtland återfinns tre mynt i Frösö kyrka från period IV. Denna kyrka har varit väl representerad från period I och fram till period IV. De tre mynten är dock de sista fynden från Norge i Frösö kyrka, som infaller i denna uppsats. Inalles har denna kyrka 40 mynt från 1130-1533. En livlig aktivitet kan möjligen ses i denna region, som tillhörde Norge, med hjälp av mynten. Att mynten hittats i kyrkan kan ses som att den var besökt av människor som vandrade eller reste i dessa delar.

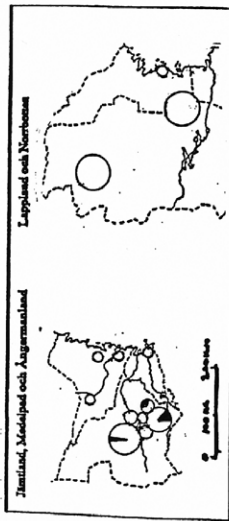
Medelpad har ett norskt mynt från 1130-1533 och det är från denna period. Fyndet kommer från Njurunda kyrkoruin. Njurunda ligger vid Ljungans utlopp, strax nedanför Sundsvall. En tänkbar landningsplats för båtar med pilgrimer till Trondheim. Om mynten skulle ge en bild av vallfärderna till Trondheim, då har de minskat drastiskt från period II (1263-1319) och fram till period IV.

Torsåkers kyrka i Ångermanland, har ett enda myntfynd och det är från period IV. Likaledes med fyndet från Njurunda kyrkoruin ligger Torsåkers kyrka vid ett utlopp, Ångermanälvens. Torsåker ligger norr om Sundsvall, denna lokal ter sig inte lämplig som landningsplats för pilgrimer, då det inte finns en vattenled att följa och Sundsvall ligger för långt bort. Det är snarare troligt att det rör sig om ett mynt som härrör från handel.

4.4.3 Slutsats

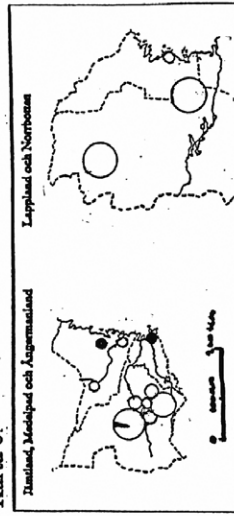
År 1355-1363 infaller i denna period. Man bör ta i beaktning att jag ej behandlar dessa mynt i min uppsats och därför är antalet mynt lägre. Myntfynden är fördelade på lika många lokaliteter som period I, det vill säga 20 stycken. Antalet mynt är inte så många endast 35 ex. mot 282 i period I. Mynten var dock annorlunda fördelade i den första perioden då 2 fyndlokaliteter bestod av 223 mynt, men fortfarande så är period I procentuellt bättre representerat. Att man har hittat norska mynt på många lokaliteter har gett en bättre spridningsbild. Det ser ut som om period IV var ovanligt aktiv, vad det beträffar spridning, antalet mynt kan omöjligt ge en rättvis bild. Att folk har färdats en del kan man klart se, sträckningen för Eriksgatan tycks vara representativ. Detta i sin tur kan man tolka på många sätt, ett kan vara att det var flera regenter under denna tid och enligt de äldre lagarna skulle en riktig kung färdas längs Eriksgatan, detta måste ha medfört 2 större följen vilka kunde vara tänkbara myntanvändare, under period IV. Magnus förfogade över Värmland, Dalsland och vissa delar av Västergötland med sin son på tronen i Norge. I Värmland, Jämtland, Medelpad och Ångermanland kan man se en viss myntförekomst, men den är så liten att jag tolkar den som avtagande. I denna period har man levt med agrarkriser som följd av pesten, nedgången av myntantalet kan även ses som följd av denna företeelse. Populationen har minskat kraftigt, mest i Norge där man räknar med att 50-60 % av befolkningen avlidit (Gustavsson 1997:60).

Karta 5

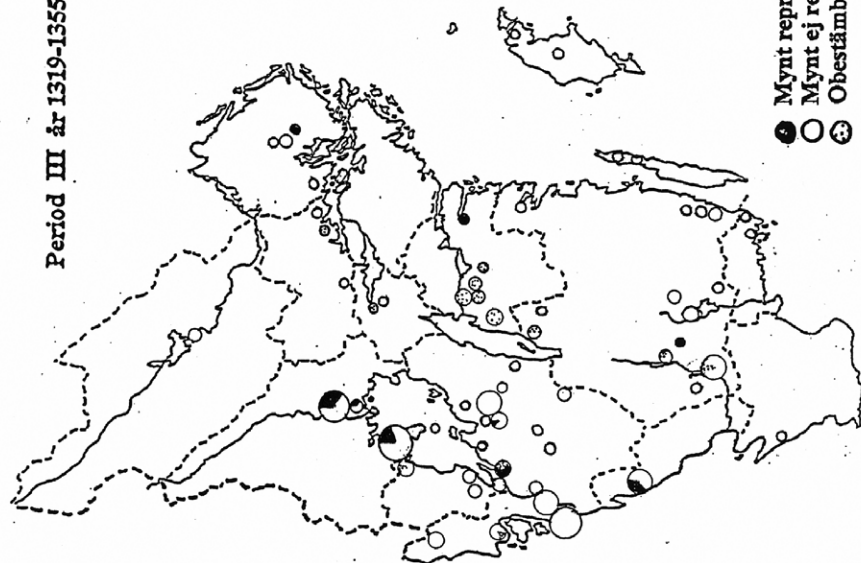

SPRIDNINGSKARTOR

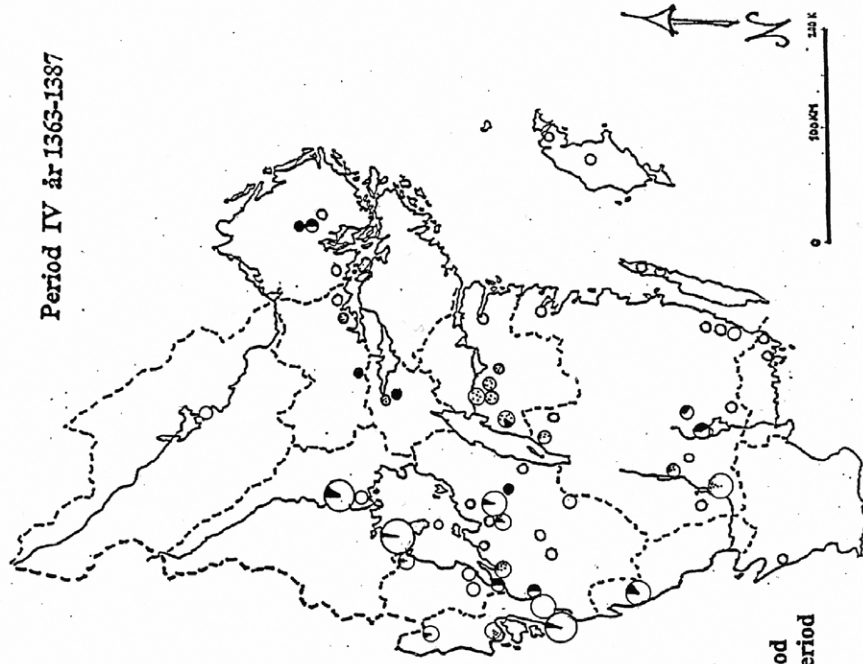
Karta 6

Period III år 1319-1355

Period IV år 1363-1387

- Mynt representerade i denna period
- Mynt ej representerade i denna period
- ⊙ Obestämbara mynt

Teckenförklaring, antal mynt: 1 ○ 2-4 ○ 5-9 ○ 10-19 ○ 20-40 ○ 75-150

4.5 Period V

4.5.1 Historik

Period V omfattar 1387-1483, d.v.s unionstiden. År 1387 avled Olav av Norge och en vecka senare valdes hans mor drottning Margareta, till dansk riksföreståndare och år 1388 till detsamma i Norge. År 1389 valdes hon till drottning i även Sverige (Henriksson 1992:41 f). Dokument som skulle stärka unionen sattes upp i Kalmar år 1397. Man skulle vara ett enat rike, men varje land skulle ha sina egna lagar (Hildebrand & Montelius 1919:75). Dessa dokumenters giltighet blev för alltid ifrågasatt då kröningsbrevet var korrekt utformat och unionsbrevet var inkorrekt. Det saknade sigill och det var inte skrivet på pergament, utan på vanligt papper. Ändamålet med skapandet av ett stort rike var att hålla stand mot den alltmer växande Hansan (Arvidsson & Kruse 1999:152 f). Under de år Margareta hade inflytande höjdes skatterna markant i Sverige och även i Danmark. Skatterna som indrevs med hjälp av utländska fogdar skulle betalas i reda pengar, vilket gjorde henne impopulär bland folket. År 1396 valde danskarna Erik av Pommern till sin kung och samma år blev han utropad som kung även i Sverige, han hade redan 1389 utropats till norsk arvkonung (Henriksson 1992:43 ff.).

Pestens stora framfart i mitten av 1300- talet börjar skönjas i denna period. Efter pesten kom olika epidemier och nödår med befolkningsminskning som följd, och man fick ödegårdar som i sin tur ledde till produktionsfall. Expansionsutvecklingen hejdades. Denna farsot som härjade i Europa tros ha reducerat Norges befolkning med 50-65 %. Det tycks som om en viss skattelättnad för befolkningen i Norge infördes i slutet av 1300-talet, för att sedan en bit in i 1400-talet vändas till en höjning. Detta ledde till protester och ostlandsbönderna protesterade 1434 och 1438 (Gustavsson 1997:58 ff.).

År 1415 tog man ut extraskatt i Sverige och Norge för ett krig som pågick i Danmarks gränsmarker i Slesvig. Detta sågs inte med blida ögon av befolkningen i dessa länder. År 1426 förklarade hansastäderna krig mot den nordiska unionen som höll i sig till 1435 då Erik slöt fred med dem (Henriksson 1992:48 ff.). Eriks makt hade försvagats och var i princip bara formell i Sverige efter 1434 och han blev senare avsatt. Norge följde samma spår och avsatte Erik 1440. Kristoffer av Bayern sattes på tronen i de tre rikena. År 1448 avled Kristoffer. I Danmark valde man Kristian av Oldenburg till kung och sedermera vann han även norska tronen. Sverige valde Karl Knutsson Bonde till kung. År 1450 stadgades det i Bergen att Danmark och Norge skulle ha samma kung för all framtid (Gustavsson 1997:71).

Karl Knutsson flydde år 1457 och Kristian valdes till svensk konung, den siste att hyllas vid Mora sten, då stenen försvann spårlöst en tid senare. Fram till år 1471 var det en segdragen strid om den svenska kronan mellan Kristian, Karl Knutsson och senare även mellan Kristian och Sten Sture, där Sten Sture vann i Brunkeberg år 1471. Kristian avled år 1483 och hans efterträdare blev Hans (1483-1513). Då hade levnadsstandarden höjts i Norge, riksrådet lade fram krav på bland annat eget mynt och att länsherrarna skulle vara norrmän (Henriksson 1992:62 ff.)

4.5.2 Analys och tolkning

Det finns inga mynt i period V 1387-1483, eftersom ingen myntning ägde rum i Norge under denna period.

Hur kan det komma sig att ett helt land saknar mynt, under en så lång period? Det ena är agrarkrisen, att pesten skulle ha minskat befolkningen och till följd brukades inte landet och hungersnöd följde, epidemier härjade och krig. Om vi antar att befolkningen minskat på grund av dessa faktorer, så kan det vara troligt att mynt inte behövdes i samma utsträckning, att de befintliga mynten räckte. Men varför ser man denna spridningsbild 30 år senare och framåt

från pestens härjningar? En tänkbar teori är ”fördröjningseffekten” (muntl. Jonsson 2000) den innebär att befolkningen som dog till följd av epidemierna var äldre och barn, när nästa generation skulle ta över 20-30 år senare, så fanns det helt enkelt inte vuxna som kunde ta vid. Det finns en annan teori som säger att produktionsändringar i landet kan ha skapat en folkomflyttning, då man satsade på animaliska produkter tex. i Småland och i Norge (Gustavsson 1997: 60).

Margreta kom aldrig att bli myntherre, då det inte präglades några mynt i hennes namn. Erik återupptog myntningen först 1405 i Sverige (Golabiewski Lannby 1995:106). I Norge kan man se att myntningen togs upp igen med Hans (1483-1513) omkring år 1483. Man har i en historiebok påtalat att Norge ville ha eget mynt omkring år 1480. Innebar detta att man använde sig av någon annans mynt eller var det unionsmynt, gångbara i alla tre länderna?

4.5.3 Slutsats

Under period V förekom ingen myntning i Norge. Svårigheterna med konstanta strider inom landet och att man var i konflikt även med andra länder, kunde påverka handeln eller resande. Om det var oroliga tider var det inte troligt att folk gav sig ut på vägarna.

Några år var det missväxt och andra år tvingades befolkningen att betala extra skatt. Detta måste ha lett till att de flesta, som idkade handel var fattigt folk och i brist på pengar kan det tänkas att detta skedde med hjälp av byteshandel i naturamedel.

Det kan tänkas att det fanns ett överskott på mynt, då folkmängden minskat drastiskt, men det troliga är att krigen som pågick var kostsamma och stadskassan var relativt tom.

4.6 Period VI

4.6.1 Historik

I period VI, 1483-1533, har Europa börja hämta sig från pesten och dess följder, handeln har kommit igång och i Norden märks en rivalitet om handeln till Baltikum och Nordatlanten (Gustavsson 1997:58)

Den politiska utvecklingen är livlig. År 1497 blev Hans svensk kung och det var åter en union mellan de tre nordiska länderna. Lyckan var dock kortvarig då Norge och Sverige reste ett uppror 1501. Svenskarna lyckades och Hans kom att regera bara över Danmark och Norge. Till följd av detta gick Sverige ur Kalmarunionen (Gustavsson 1997:71 f). Kristian II som kom att sitta på den svenska tronen lyckades till slut att gå segrande ur striden mot Hansan och de svenska adelsmännen, som inte stod på hans sida. Allt kulminerade i Stockholms blodbad år 1520 (Arvidsson & Kruse 1999 :152 f).

Näste kung på tronen var Gustav Eriksson Vasa och i Danmark Fredrik I. Fredrik blev även utvald kung av Norge, men han hann aldrig bli krönt. Gustav Vasa ockuperade norra Bohuslän, Blekinge och erbjöd Skåne beskydd. I Danmark hade Fredrik I grepp över kyrkan men motsättningarna mellan de olika religiösa grupperna växte, även om Fredrik I förde en försiktig politik. År 1533 avled Fredrik I och här lämnar vi den politiska härvan som rådde i Norden i slutet av medeltiden (Gustavsson 1997:77 f).

4.6.2 Analys och tolkning

I period VI år 1483-1533 återfinns 46 norska medeltidmynt, fördelat på 16 landskap. Gotland 2 ex, Öland 2 ex, Skåne 1 ex, Blekinge 2 ex, Halland 7 ex, Småland 9 ex, Västergötland 7 ex, Bohuslän 1 ex, Östergötland 1 ex, Dalsland 2 ex, Värmland 5 ex, Västmanland 1 ex,

Uppland 2 ex, Jämtland 1 ex, Ångermanland 1 ex, Norrbotten 1 ex (se fyndfördelning alternativt diagram 6).

Fyndfördelningen och spridningskartan över period VI har använts som underlag vid analys och tolkning. 33 fyndlokaler har hittats med mynt för denna period, vilket gör perioden till den bäst representerade när det gäller antalet lokaler. Detta gör att spridningsbilden blir jämnare. Nu dyker det upp fynd vid östersjökusten och Gotland jämte Öland är representerade för första gången med 2 fyndlokaler var. Vad kan man utröna av fynden på Gotland och Öland? En möjlig färdväg för mynten är genom handeln med Hansan, att de varit i Norge eller att handelsmän från Norge följt med en båt in i Östersjön. Att det skulle vara det samma på Öland är möjligt.

Skånes enda mynt representerat i denna uppsats hittades i S:t Nicolai kloster i Helsingborg. Ett mynt är svårtolkat, men att det återfinns i detta länskap torde tyda på en viss aktivitet vad det gäller norska mynt.

Blekinge har 2 mynt fördelat på 2 lokaler, Avaskär och Lösens kyrka. De ligger båda vid kusten och är lätta att ta sig till.

Halland har 7 mynt från Gamla Varbergs kyrka.

Spridningsbilden från Småland ser väl representerad ut, 9 ex på 7 lokaler där 3 fyndplatser finns vid kusten. De är intressanta och ett mönster kan ses vid kusten från Bohuslän till Halland, Skåne, Blekinge och nu Småland. Detta måste relateras till någon slags sjöfart, Hansan, andra handelsmän eller kanske till soldater som reser till eller från slagfält, då både svenskar och norrmän stridit tillsammans i unionstider.

Västergötland har 7 mynt från 5 kyrkliga lokaler. Västergötland är ett väl representerat landskap genom alla perioder med mynt. Det har varit ett aktivt landskap med pilgrimsleder och handelsvägar och en gräns till Norge. Även en del av Eriksgatan går här. Med all den aktivitet som försiggått är det troligt att man hittar fynd från andra länder, som tex. Norge.

Augustinerklostret i Kungahälla i Bohuslän har ett myntfynd och den tolkar jag som mynten i de andra kustfynden (se ovan), i denna period.

Östergötland har ett mynt från denna period och det hittades i Alvastra kloster. Mynt från 1400-1500-talet hittades i kapitelsalen, gästhusen och i den yttre gården. Detta föranleder att man kan tänka sig att myntet hamnat i Alvastra genom en resande.

Dalsland representeras av Högsäters kyrka och av Ämbeskogs kyrkogrund som vardera hade ett norskt mynt. Värmland har 5 mynt från 3 kyrkor. Genom Dalsland och Värmland gick pilgrimsleder om man tolkar fynd från andra perioder till denna företeelse, kan man se en nedgång i denna aktivitet från denna period då andelen myntfynd från dessa lokalteter sjunkit avsevärt i period VI.

Ett mynt har hittats i S:t Gertruds kapellruin i Västmanland från period VI. På andra sidan av länsskapsgränsen ligger Uppland och där finns ett myntfynd vardera från Franciskanerklostret i Uppsala och Vårfrukyrkan i Enköping

I Jämtland har endast ett mynt hittats från denna period och det fann man i Marby gamla kyrka. Även Gudmundrå kyrkoruin i Ångermanland hade ett mynt och likaså Luleå kyrka i Norrbotten. Det är svårt att utröna en bra teori om dessa ensamfynd. Det kan var tappat, offrat, cirkulerat genom handel, skatt eller liknande.

4.6.3 Slutsats av period VI

Trots att det var en tid med mycket maktstrider mellan länderna i Norden kan man se att det varit en viss aktivitet i landet. Myntfyndsantalet uppgår till 46 ex. fyndförekomsten är fördelad främst till gränsområdena. Det ser ut som en cirkel runt södra delarna av Sverige. Även enstaka fynd har hittats i de norra delarna av Sverige. Tillsammans ger de en bild av att mynt har vandrat en del inom landet med hjälp av resande, handelsmän, bönder eller kanske av soldater. Fynden är små 1-3 mynt per lokalitet är vanligast, endast en fyndlokal har 7 mynt.

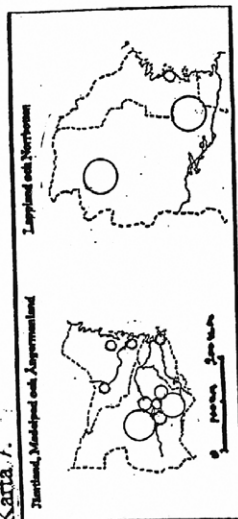
Förekomsten av mynt i leden mellan Bohuslän- Västergötland- Halland och Värmland, tillika genom Härjedalen-Jämtland har jag tidigare påvisat kunde ha ett samband med pilgrimsfärder till Trondheim och marknaderna i Levanger och runt Frösö. Kring dessa leder ser jag en avsevärd minskning av mynten, har resorna upphört eller minskat? Kan det finnas en annan förklaring, användes en annan valuta eller var det naturahandel? Om det togs ut pålagor av folket som hade inga eller små medel kan en naturahandel vara ett alternativ. Vad Trondheim gäller förföll domkyrkan vid reformationens intåg på 1500-talet. Detta om något satte stopp för pilgrimsfärderna.

Att Gotland och Öland hade fynd från denna period påvisar en viss sjöfart i Östersjön. Inte nödvändigtvis från Norge, men det är troligt då norska myntfynd gjorts längst kusten. De kan även ha kommit via Bohuslän- Västergötland och slutligen Småland för att sedan komma med båt. Men det tycks som om den logiska förklaringen är med skepp från Ångermanland och Norrbotten alternativt med Hansan eller en köpman från Norge. Det är även möjligt att de hamnat på öarna med hjälp av soldater, om de for i fält med hjälp av sjöfart.

Men varför finns det inga mynt i mellersta Småland och en bit in i Västergötland? Var det fortfarande oländiga skogar eller finns det oupptäckta fyndplatser? Det mesta tyder på att alla kyrkor och kyrkoruiner i södra Sverige och i Svealand ej är så väl dokumenterade som i Västergötland. Man skall dock ta i beräkning att det inte finns medeltidskyrkor i varje dalgång utan det saknas en total spridningsbild av naturliga skäl.

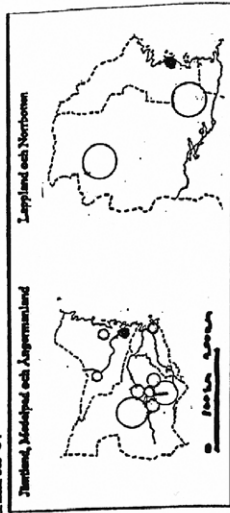
Avslutningsvis kan man se en växande aktivitet i Norden igen efter agrarkrisen, folket tycks ha hämtat sig och en viss återväxt inträder under denna period.

Karta 7.

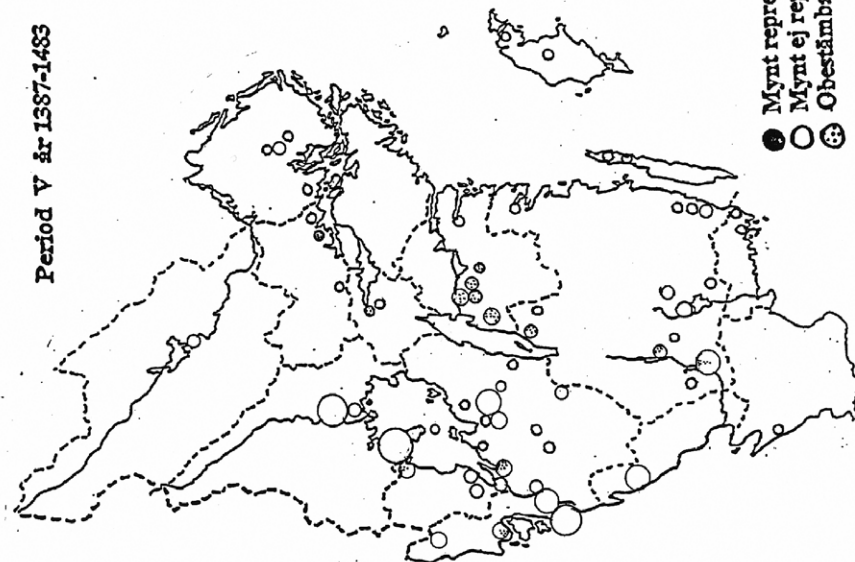

SPRIDNINGSKARTOR

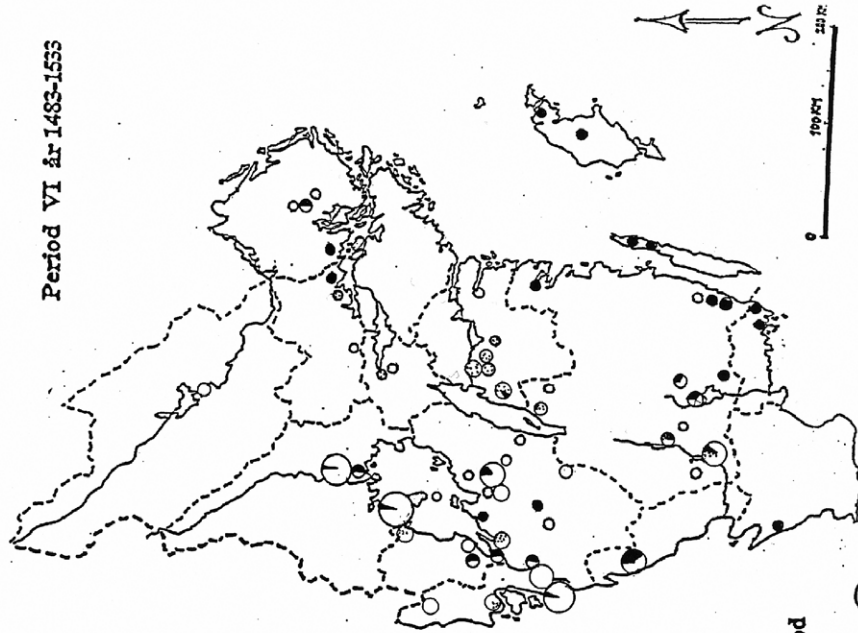
Karta 8.

Period V år 1387-1483

Period VI år 1483-1553

- Mynt representerade i denna period
- Mynt ej representerade i denna period
- ⊕ Obestämbara mynt

Teknisk förklaring, antal mynt: 1 ○ 2-4 ○ 5-9 ○ 10-19 ○ 20-40 ○ 41-150

5. Diagram analys

Man kan avläsa spridningsbilden med hjälp av diagrammen.

Diagram 1. Detta diagram är baserat på perioden mellan år 1130-1263, där 8 landskap är med. En översikt ger en klar bild på en markant hög förekomst av mynt i Lappland, en mindre förekomst i Norrbotten, som beror på de samiska offerfynden. Västergötland, Bohuslän och Värmland har en ganska jämn fördelning på mynten. Resterande landskap har några mynt eller inga alls. Totalt kan man säga att norska medeltidsmynt inte cirkulerade i hela Sverige och de landskap som är representerade är gränslandskap eller utanför den svenska kronans område på den här tiden.

Diagram 2. 7 landskap är representerade i diagram 2 (1263-1319). Nu ser man en ökning av myntantalet i fynden, men fortfarande är det få landskap. Värmland är bäst representerad, snart efter följer Jämtland respektive Bohuslän och Småland. Övriga har få eller inga mynt alls.

Diagram 3. År 1319-1355 har en låg förekomst på mynt, förutom i Värmland som är väl representerad. I denna period finns 7 landskap representerade. Diagrammen talar för en nedgång av mynt, jämfört med diagram 2, som representerades av lika många landskap

Diagram 4. Lite mynt i alla landskap under denna period (1363-1387), utom i Värmland som återigen utmärker sig. Nu finns 12 landskap med och det talar för en spridning, dock ej i myntantal.

År 1387-1483 är fyndtom, eftersom det inte skedde någon myntning då.

Diagram 5. I denna period (1483-1533) är 16 landskap representerade. En låg men jämn förekomst av mynt kan ses. Förutom i fyra landskap som utmärker sig med flera myntförekomster. De landskapen är Halland, Småland, Västergötland och Värmland.

Diagram 6. Detta diagram visar alla perioderna som avhandlats i denna uppsats och från detta går att utläsa följande. Period I år 1130-1263 är den mest representerade, sedan period II år 1263-1319. Period III år 1319-1355, period IV 1363-1387 och period VI år 1483-1533 är ganska jämt fördelade. Period V år 1387-1483 har inga fynd p.g.a. att det inte fanns någon myntning då. Kan man då säga att aktiviteten var högre i början av medeltiden eller var det myntvalören som var låg och präglad i många exemplar så att spridningsbilden var större?

Diagram 7. Varje landskap för sig oavsett periodindelning. Lappland är det landskap som har mest mynt genom period I - VI, men det är i praktiken offerfynd från period I. Värmland är annars det landskap som är mest representerat med en klar spridning genom perioderna och fyndorter. Norrbotten, Jämtland och Bohuslän har relativt många mynt, mellan 63-73 stycken. De övriga landskapen har mellan 1-43 mynt.

Slutsatsen är att myntfynden görs i 20 av 25 landskap. Men landskapsbilden är en aningen förvrängd då ett landskap kan representeras av 1-3 mynt. En så liten myntförekomst kan inte ligga som underlag för någon större aktivitet utan får ses som ett enstaka fall, där ägaren tappat, offrat eller på något annat liknade sätt blivit av med myntet.

Stapeldiagram över norska medeltidsmynt funna i Sverige (år 1130-1533)

Diagram 1. År 1130-1263

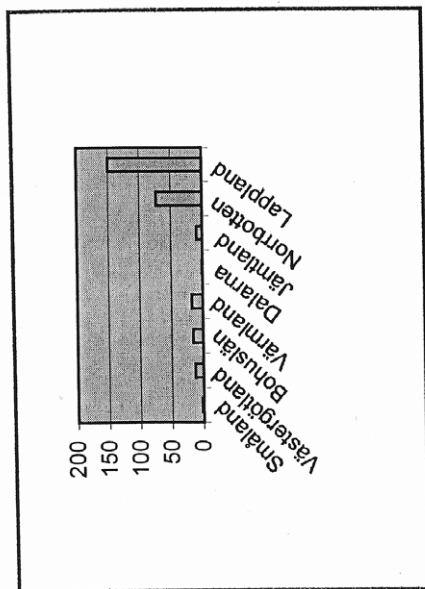

Diagram 2. År 1263-1319

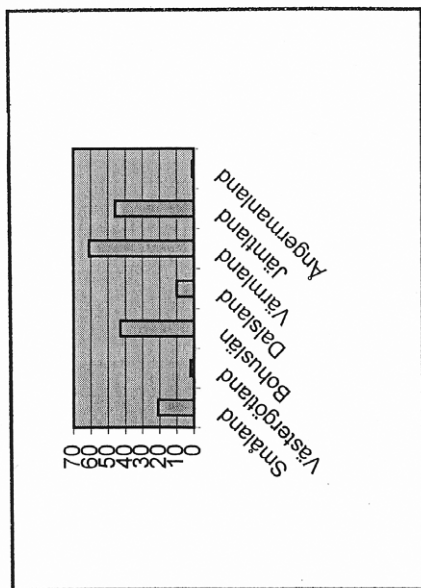

Diagram 3. År 1319-1355

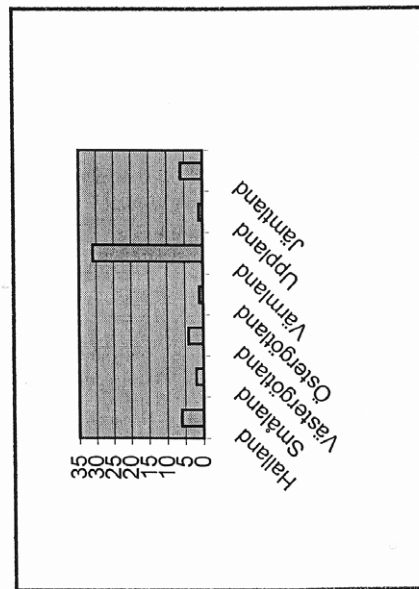
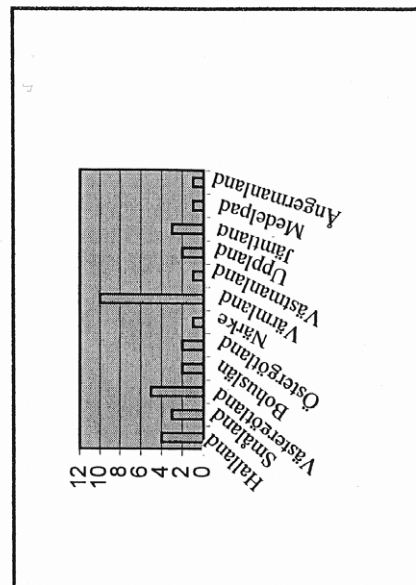

Diagram 4. År 1363-1387

Stapeldiagram över norska medeltidsmynt funna i Sverige (år 1130-1533)

Diagram 5. År 1483-1533

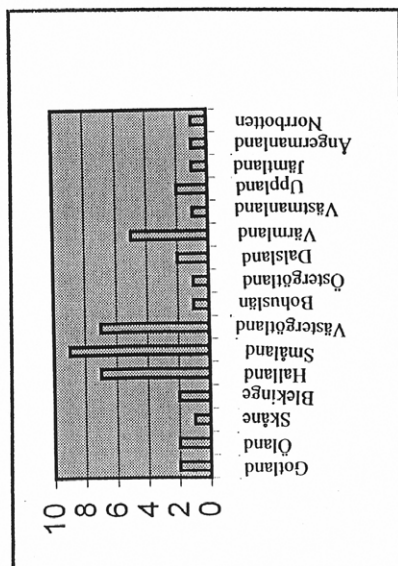

Diagram 6. De representerade perioderna.

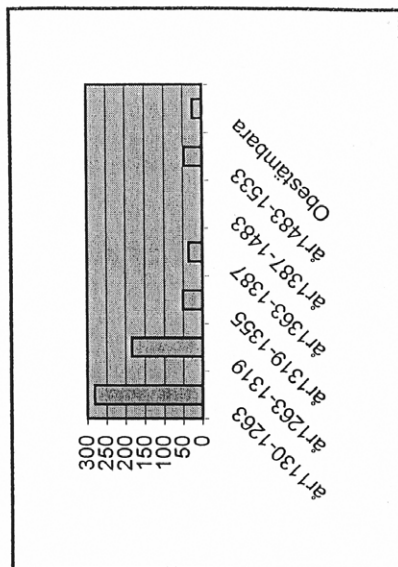
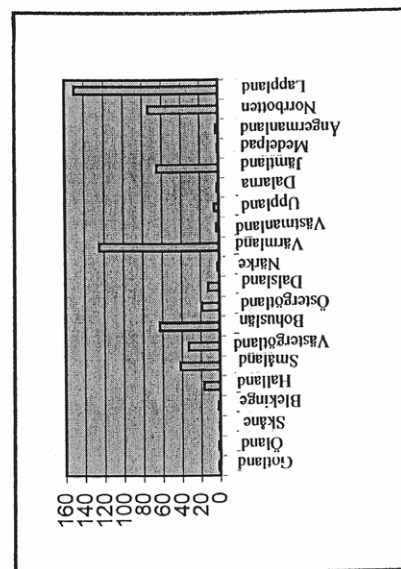

Diagram 7. De representerade landskap

7. Källkritik

Endast 623 norska mynt kom att användas i denna uppsats, dock är jag övertygad om att det finns flera mynt. Många är i så dåligt skick och ursprunget är svårt att säkerställa. När denna uppsats skrevs hade hela Sverige inte kommit med i *Landskapsinventeringen* och utifrån denna vetskap om att en totalinventering av Sverige inte gjorts ännu, förmodar jag att det saknas en del norska myntfynd. Ett fynd dök upp i slutskedet av uppsatsen och kom därför ej med. Myntet är en norsk brakteat med bokstaven N från 1150-70 (Skaare 1995, nr 98). Den hittades i norra längan på Stockholms slott 1924-1937 (Golabiewski Lannby 1998:202 f)). Förutom importen av utländska mynt, så kan man se en skillnad i förekomsten av olika valörer. Valören i skattfynd är oftast hög och i kyrkfynd är majoriteten av valören låg. Detta trots att tillgången på penningen är vanligast och en lägre valör är ovanligare. Fyndförteckning nedan av 190 norska mynt funna inom Sveriges nuvarande gränser återger förekomsten av olika valörer från 1263-1319 i hopade fynd.

Norska myntfynd 1263-1319

Antal	Valör	Procent
86	¼ Penningar	46,5
32	½ Penningar	17,3
67	Penningar	36,2
= 185 mynt totalt		

Resultatet visar en klar skillnad, majoriteten av mynten, 46,5 % är av låg valör, ¼ penningar. 36,2 % är penningar och minst representerad är ½ penningar med 17,3 %.

8. Sammanfattning

Denna uppsats behandlar norska medeltidsmynt 1130-1533, funna inom Sveriges nuvarande gränser. Arbetets mål var att titta på myntens spridningsbild genom de olika perioderna och att försöka hitta förklaringar till varför mynt förekommer i olika mängd och på olika lokaliteter. De flesta fynden har hittats i kyrkor och kloster. Det har klart varit en viss aktivitet mellan länderna redan i början på medeltiden, med handel från Levanger till marknaderna i Frösö i Jämtland. Frösö var norskt men tillhörde Uppsala stift. Mynt har hittats i många landskap och från olika tider. Spåren går kors och tvärs genom Sverige. Handelsvägar och pilgrimsfärder tycks ha gått hand i hand, där man nyttjat samma dalgångar och vattenleder för att nå sitt mål. En bön vid den helige Olavs kvarlevor i Trondheim eller för att sälja en bit tyg i Levanger. En bit in på medeltiden slår en farsot till och i spåren av digerdöden försvinner gårdar, liv och myntningen. Norden kom att vara en oroshärd med maktstrider, krig och missväxt med svält som följd. Allt stod stilla, när det hämtat sig och en ökning kan ses i mynten, hade det gått över 100 år. Uppsatsen kom att innehålla 623 norska mynt med stor variation i förekomst, antal och olika valörer. Förhoppningsvis har jag kunnat visa var och varför myntens antal och spridning i fynden förändras under medeltiden.

Referenser

- Aamlid, J, Ahlström, B, Jonsson, K & Thesen, G. 1991. *Norges mynter fra 995-1991*. Stockholm.
- Ahlström, Bjarne, Brekke, Bernhard F & Hemmingsson, Bengt. 1976. *Norges mynter*. Stockholm.
- Arvidsson, H & Kruse, T E. 1999. *Tusen år i Europa*, Band 2 1300-1600. Lund.
- Beckman-Thoor K. & Wiséhn, E. 1992. *Myntfynd från Dalsland & Värmland*, Landskapsinventeringen 6. Stockholm.
- Elfver, F & Frösell, A. 1995. Unionstiden och internationaliseringen. *Myntningen i Sverige 995-1995*. Numismatiska meddelanden XL, Stockholm, sid 109-124.
- Gissel, S, Jutikkala, E, Sandnes, J, Teitsson, B. & Österberg, E. 1981. *Desertion and land colonization in the Nordic Countries c. 1300-1600*. Uppsala.
- Golabiewski Lannby, M. 1990. *Myntfynd från Närke*, Landskapsinventeringen 5. Stockholm.
- 1995. Makt, mark och penningar. *Myntningen i Sverige 995-1995*. Numismatiska meddelanden XL, Stockholm, sid 83-107.
 - 1998. Slottets åtta århundraden - speglade i mynt. *Svensk numismatisk tidskrift* 8. Stockholm.
- Gothus, Olaus Magnus. 1555. *Historia om de nordiska folken del 1*. Uppsala & Stockholm. Nytryck 1909.
- Gustavsson, H. 1997. *Nordens historia, en europeisk region under 1200 år*. Lund.
- Henrikson, A. 1992. *En skandinavisk historia, Norge och Sverige under 1000 år*. Stockholm.
- Hildebrand, Emil & Montelius, Oscar. 1919. *Kulturhistorisk översikt av forntidens och medeltidens svenska historia*. Stockholm.
- Holmberg, K. 1995. När kungens mynt blev allmogens mynt. *Myntningen i Sverige 995-1995*. Numismatiska meddelanden XL, Stockholm, sid 63-82.
- Jammer, V, Linder Welin, U, Malmer, B. & Rasmusson, N L. 1956. *Mynten i de lapska offerplatsfynden*. Uppsala.
- Jonsson, K. 1995. Från utländsk metall till inhemskt mynt. *Myntningen i Sverige 995-1995*. Numismatiska meddelanden XL, Stockholm, sid 43-61.
- Klackenberg, H. 1992. *Moneta nostra, Monetariseringen i medeltidens Sverige*. Lund.
- Lagerqvist, L O. 1995. Äldre vasatid. *Myntningen i Sverige 995-1995*. Numismatiska meddelanden XL, Stockholm, sid 125-180.
- Lagerqvist, L O. & Nathorst-Böös, E. 1981. *Mynt, Sedlar och Medaljer*. Stockholm.

Lindstedt, J. 1996. *Sverige eller Norge? En studie av en brakteatgrupp från 1300-talets mitt*. C-uppsats i arkeologi, Stockholm universitet. Stockholm.

Malmer, B. 1995. Från Olof till Anund. *Myntningen i Sverige 995-1995*. Numismatiska meddelanden XL, Stockholm, sid 9-26.

Malmer, B. & Wiséhn, I. 1982. *Myntfynd från Östergötland*, Landskapsinventeringen 1. Stockholm.

-1983. *Myntfynd från Ångermanland*, Landskapsinventeringen 2. Stockholm.

Myrberg, N. 2000. *Myntfynd från Blekinge*, Landskapsinventeringen 9. Stockholm.

Rumar, L. 1998. *Historia kring Kölen. En bok om Jämtland, Härjedalen och Tröndelagen*. Jämtland.

Sandvik, E. 1987. *Levangermarknaden*. Jämtland.

Schive, C I. 1865. *Norges mynter i Middelalderen*. Christiania.

Schou, H H. 1926. *Beskrivelse af Danske og Norske moner*. Köpenhamn.

Skaare, K. 1995. *Mynter og utmyntning i 1000 år pengesedler i 300 år*. Oslo.

- 1979. *Matriser, patriser eller proveavslag? Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad nr. 4*. Köpenhamn.

Thordeman, B. 1935. *Några svensk -norska numismatiska problem i belysning av ett västsvenskt skattefynd*. Stockholm.

Wiséhn, E. 1992. *Myntfynd från Härjedalen, Jämtland & Medelpad*, Landskapsinventeringen 7. Stockholm.

- 1995. *Myntfynd från Lappland, Norrbotten & Västerbotten*, Landskapsinventeringen 8. Stockholm.

Wiséhn, I. 1990. *Myntfynd från Dalarna*, Landskapsinventeringen 3. Stockholm.

Förkortningar

ATA - Antikvariska topografiska arkivet.

KMK - Kungliga myntkabinettet.

NE - Nationalencyklopedien . Höganäs 1989-1996.

NFG - Numismatiska forskningsgruppen.

SML - Sveriges mynthistoriska. Landskapsinventeringen.

Muntligen Kenneth Jonsson 2000.

